

КАРТА
СВІТУ

Бернгард
Шмінк

ЧИТЕЦЬ

Харків
«Фоліо»
2016

ЧАСТИНА I

1

У п'ятнадцять років я хворів на жовтяницю. Захворів восени, а одужав тільки напровесні. Що холоднішим і похмурішим ставав старий рік, то дужче я знесилювався. Трохи полегшало мені лише після нового року. Січень був теплий, і мати постелила мені на балконі. Я бачив небо, сонце, хмари і чув, як граються на подвір'ї діти. А якось надвечір у лютому почув, як співає дрозд.

Уперше вийшовши надвір після хвороби, я пішов з Блюменштрассе, де ми жили на третьому поверсі збудованої на переламі століть масивної кам'яниці, на Бангофштрассе. Саме там одного понеділка в жовтні по дорозі зі школи додому мене знудило і я виблював. Уже кілька днів я почувався кволим — таким кволим, як ще ніколи в житті. Кожен крок виснажував мене. Коли я піднімався дома чи у школі сходами, то насилу волочив ноги. Їсти

мені зовсім не хотілось. Навіть, коли голодний я сідав за стіл, одразу з'являлася огида. Вранці я прокидався з пересохлим ротом і відчуттям, ніби всі мої нутрощі якось стиснуті і лежать не так у моєму тілі. Я соромився тієї кво- лості і ще дужче засоромився, коли виблював. Такого зі мною теж ще ніколи не траплялося. Мій рот наповнився, я спробував ковтнути те все назад, зціпив уста, притис руку до рота, але воно прорвалося крізь губи та пальці. Я сперся на стіну, побачив блювотину під ногами й почав душитися ясним слизом.

Жінка, що подбала про мене, діяла майже грубо. Взяла мене за руку й повела через темний коридор на подвір'я. Вгорі від вікна до вікна тягнулись мотузки з білизою. Десь у кутку лежали колоди, з відчинених настіж дверей майстерні долинали вищання пилки, я бачив, як летить тирса. Поблизу дверей, з яких ми вийшли, був кран. Жінка відкрутила його, спершу помила мою руку, а потім, підклавши долоні, хлюпнула мені водою в обличчя. Я обтерся хустинкою.

— Бери друге!

Біля крана стояло два відра, вона схопила одне й на- брала води. Я взяв друге й теж набрав води, а потім кори- дором пішов за нею. Вона широко розмахнулась і вилила

воду на тротуар, змивши блювотину в риштак. Потім узяла моє відро і ще раз змила тротуар.

Жінка випросталась і побачила, що я плачу.

— Хлопче, хлопче! — здивувалась вона і обхопила мене руками.

Я був навряд чи вищий від неї, відчув, як притулились до мене її груди, почув носом у тисняві обіймів свій гидкий віддих та її свіжий піт і не знав, куди подіти свої руки. Плакати я перестав.

Вона запитала, де я живу, занесла відра в під'їзд і завела мене додому. Йшла поряд, несучи однією рукою мій шкільний портфель, а другою притримуючи мене за руку. З Бангофштресе до моєї вулиці недалеко. Вона йшла швидко і з рішучістю, яка допомагала мені встигати за нею. Довівши мене до нашого будинку, попрощалася.

Того самого дня мати викликала лікаря, і він сказав, що в мене жовтяниця. Згодом я якось розповів матері про ту жінку. Я й не думав, що коли-небудь піду до неї. Але для матері було очевидною річчю, що я, тільки-но зможу, куплю за свої кишенькові гроші букет квітів, представляюся їй подякую їй. Отож наприкінці лютого я пішов на Бангофштресе.

Того будинку на Бангофштраसे нині вже немає. Я не знаю, коли й навіщо його зруйнували. Я багато років не навідувався до свого рідного міста. Новий будинок, споруджений у сімдесяті або вісімдесяті роки, має п'ять поверхів і надбудовану мансарду, на його гладеньких і світлих потинькованих стінах не видніє жодного еркера чи балкона. Численні кнопки від дзвіночків свідчать, що в ньому багато невеличких квартир. Квартир, куди люди входять і звідки виходять, немов сідають у таксі чи виходять із нього. На першому поверсі нині продають комп'ютери, а давніше була парфюмерно-аптечна крамниця, продовольчі товари і пункт прокату відеокасет.

Старий будинок, що був десь такий самий заввишки, мав чотири поверхи, перший поверх був збудований із гладенько обтесаного піщанику а три верхні — з цегли, проте еркери та балкони були з піщанику, всі вікна теж обрамлював піщаник. На перший поверх і на сходовий майданчик вели сходи, вгорі вузькі, а знизу ширші, з кожного боку тягся низенький мур із залізними поручнями, які опустившись до землі, закручувались. Обабіч дверей височіли колони, а з кожного кутка архістилю на

Бангофштрасе позирали два лева: один — ліворуч, другий — праворуч. А двері, якими жінка провела мене тоді до крапа з водою, були бічними дверима.

На той дім я звернув увагу, ще як був малим. Він домінував над рештою будиноків. Якби він міг стати ще важчим і ширшим, гадав я собі, навколишні будинки мали б посунутись і дати йому місце. Я уявляв собі, що там на сходах і сходових майданчиках ліпні прикраси, дзеркала та килимок зі східним орнаментом, прикріплений до сходинок начищеними до блиску латунними прутами. Я сподівався, що в такому величному будинку живуть не менш величні люди. Та оскільки від давності й диму паротягів будинок із часом потемнів, мені уявлялося, ніби і його величні мешканці потьмяніли, стали якісь химерні, може, глухі чи німі, горбаті або кульгаві.

Згодом мені завжди снівся той будинок. Сновиддя скидались одне на одне, то були варіанти одного сновиддя й однієї теми. Я йшов якимсь чужим містом і бачив той будинок. Він стояв у незнайомому кварталі поміж інших будиноків. Я йшов далі збентежений, бо ж будинок був знайомий, а квартал — ні. Потім пригадував, що вже бачив той будинок, але думав при цьому не про Бангофштрасе в моєму рідному місті, а про якесь інше місто чи іншу країну. Скажімо, у сновидді я був у Римі, бачив там той

будинок і згадував, що вже бачив його в Берні. Цей сновидний спогад заспокоював мене: побачивши незнайомий будинок у якомусь іншому середовищі видавалось мені не дивнішим, ніж випадково здибатись із давнім приятелем у чужому місті. Я повертав назад, підходив до будинку й піднімався сходами. Я хотів увійти. Я тисну на кнопку дзвінка.

А коли я бачив той будинок десь серед ланів, сон був довший, — або ж я краще пригадував його подробиці. Я їхав у машині. Праворуч від дороги я бачив дім і їхав далі, спершу спантеличений тільки тим, що будинок якому вочевидь годилося б стояти на міській вулиці, стоїть у полі. Тоді згадував, що вже бачив його, і пантеличився ще дужче. Пригадавши, де саме я його бачив, розвертався і їхав назад. Дорога у сновидді завжди була безлюдна, я міг розвертатись, аж вищали шини, і їхав назад на великій швидкості. Я боявся, що приїду запізно, і мчав ще швидше. Нарешті я знову бачив той будинок. Ось він серед ланів, де, якщо це Пфальц, ростуть рапс, пшениця й виноград, а в Провансі – і лаванда. Місцевість рівна, хіба що де-не-де невисокі пагорби. Дерев — ані жодного. День ясний і безхмарний, сяє сонце, стоїть марево в повітрі, виблискує перегрітий асфальт. Брандмауери немов обтинають будинок, не дають його як слід роздивитися. То можуть бути й брандмауери якихось інших будинків.

А сам будинок не такий похмурий, як на Бангофштрасе. Проте вікна припали пилом і не дають зазирнути всередину, не видно навіть штор. Будинок сліпий.

Я зупиняюсь на узбіччі й переходжу дорогу, підходячи до дверей. Нікого не видно, нічого не чути, ніколи не загуркоче якийсь далекий мотор, не дмухне вітер, не защебече пташка. Світ мертвий. Я піднімаюсь сходами й тисну на дзвінок.

Але двері не відчиняю. Я прокидаюсь і тільки знаю, що поклав палець на кнопку дзвінка і натиснув на неї. А потім пригадую все сновиддя і те, що я вже бачив його.

3

Я не знав, як звати ту жінку. З букетом у руках я нерішуче стояв перед дверима і дзвінками. Найрадніше я пішов би назад. Але тут із будинку вийшов якийсь чоловік, запитав, до кого я прийшов, і послав мене до фрау Шміц на четвертому поверсі.

Жодних ліпних прикрас, немає дзеркал, немає килимка. Ті скромні оздоби, що їх мали колись сходи та сходові майданчики і що їх навіть годі було порівнювати з пишнотою фасаду, давно вже змарніли. Червона фарба на сходинок посередині стерлася, зелений лінолеум зі

штампованим візерунком, прибитий на сходах до стіни десь до рівня плечей, був обшарпаний, а там, де бракувало прутів у поручнях, були напнуті мотузки. Тхнуло якимись мийними засобами. Мабуть, на те все я звернув увагу тільки згодом. Сходи завжди були пошарпані, але прибрані, там завжди стояв дух мийних засобів, часом змішаний із запахом капусти чи бобів, чогось смаженого або виварюваної білизни. Решту мешканців того будинку я тільки й знав за цими запахами, за килимками перед порогами квартир і табличками з прізвищами під кнопками дзвінків. Не пригадую, щоб я коли-небудь бачив когось на сходах.

Не пам'ятаю, як я привітався з фрау Шміц. Напевне, проказав їй дві-три фрази про свою хворобу, її допомогу та подякував їй. Вона завела мене до кухні.

Кухня в тій квартирі була найбільшим приміщенням. Там стояли плита і раковина, ванна й титан, стіл і два стільці, буфет, шафа для одягу і кушетка. Кушетка була застелена червоним оксамитовим покривалом. Віконь кухня не мала. Світло потрапляло крізь шибки дверей, що виходили на балкон. Світла небагато, — ясно на кухні було тільки тоді, коли двері відчиняли настіж. Зі столярної майстерні на подвір'ї тоді долиняло вищання пилки, чувся запах дерева.

ЗМІСТ

ЧАСТИНА І.....	3
ЧАСТИНА ІІ.....	81
ЧАСТИНА ІІІ.....	154